

Otázky k zápočtovému pohovoru z předmětu „Mezní situace a problém životního smyslu“

I. Člověk v mezních situacích

1. Jak souvisí ambivalence mezních situací s vícevrstevnatostí lidského Já? Jaké jsou základní dimenze lidského Já podle Jasperse? Vysvětlete Jaspersovy pojmy „pobývání“, „vědomí vůbec“ a „existence“. Vyložte pojem situace obecně. Pro jaké roviny lidského Já jsou situace primárně dány? Jakým způsobem a do jaké míry lze situace poznávat a proměňovat? Objasněte pojem „mezní situace“: Vyložte, čím se „mezní situace“ liší od běžných situací. Uveďte základní typy mezních situací. Co znamenají mezní situace pro pobývání a vědomí vůbec? Jaký postoj k mezním situacím zaujímá existence a jaký význam pro ni tyto situace mají? Jak souvisí mezní situace s problematikou autenticity, resp. stávání se sebou? Jak souvisí mezní situace se vztahem existence k transcendentu?

II. Smrt a problém jejího smyslu

2. Jak souvisí otázka po smyslu života s otázkou smyslu smrti? Jaké hlavní otázky si klade filosofie ohledně smrti? Jaké odpovědi na ně podává filosofická tradice? Vysvětlete, v jakém smyslu je smrt pro Jasperse jednou z mezních situací. Jaký postoj podle Jasperse zaujímá ke smrti pobývání a vědomí vůbec? Jaký postoj ke smrti zaujímá existence? V jakém smyslu je mezní situací smrt bližního? Jakou roli v zakoušení smrti druhého hraje existenciální komunikace? Jaký může mít smrt druhého význam pro existenci? V jakém smyslu je mezní situací naše vlastní smrt? V čem může mít vztah k vlastní smrti pozitivní smysl pro existenci? Jakou roli hraje mezní situace smrti ve vztahu existence k transcendentu?

3. Vysvětlete Heideggerovy pojmy „pobyt“ a „existence“. Jaký je vztah pobytu k jeho možnostem? Jak souvisí vztah pobytu k možnostem s autentickým a neautentickým způsobem bytí? Jaké jsou základní rysy pobytu (existenciály)? Vysvětlete pojmy „rozvrh“ a „rozumění“, „vrženost“ a „rozpoložení“. Co je neosobní „ono se“ a jak vzniká? Jak „ono se“ souvisí s neautentickým bytím pobytu? Co Heidegger rozumí „existenciálním pojmem smrti“? Co znamená, že je pobyt „bytím k smrti“? Jak souvisí „bytí k smrti“ s bytostnými rysy pobytu (existenciály)? Co znamená, že je smrt nejvlastnější, bezvztažnou, nepředstížitou, jistou a neurčitou možností? Jakou roli hrají konečnost a smrt pro autentické bytí pobytu? Jaký je poměr neosobního „ono se“ ke smrti? Jakou roli má úzkost ve vztahu pobytu ke smrti? Co Heidegger rozumí „odhodlaností“?

4. Vysvětlete pojmy „osoba“ a „personalizace“ podle P. L. Landsberga. Jaký je vztah mezi osobou a tělesně-organickou stránkou člověka? Jak souvisí zkušenost smrti s personalizací a osobní jedinečností? Vyložte personalistické pojetí smrti. V čem se Landsberg kriticky vymezuje vůči Heideggerovi? Proč je podle Landsberga primární zkušenost smrti druhého? Jak Landsberg tuto zkušenost popisuje? Jak souvisí zkušenost smrti s personální láskou? Jak souvisí smrt s organickou a personální stránkou lidské existence? Co je důvodem bolesti ze smrti druhého? Odkud se podle Landsberga bere vědomí o nevyhnutelnosti vlastní smrti? Co je podle něj zdrojem úzkosti ze smrti? Jaká je základní orientace lidské osoby? Jakou roli v životě osoby podle Landsberga a G. Marcela hraje naděje?

5. V čem E. Tugendhat navazuje na Heideggerovo pojetí smrti a v čem ho naopak kritizuje? Co je podle Tugendhata zdrojem úzkosti či obavy ze smrti? Jak smrt a obava ze smrti souvisejí s otázkou smysluplnosti života? Jakou roli v tom hraje vědomí blízkosti smrti? Za jakých okolností lze být podle Tugendhata smířen se smrtí? Jak chápe Jaspers dvojí úzkost z nebytí a jaký je jejich vzájemný vztah? Jaký je vztah mezi životním smyslem a smrtí podle V. E. Frankla? Proč podle něj nemůže smrt zpochybnit smysl života? Proč je konečnost konstitutivní pro smysl lidské existence? Z čeho podle Frankla lidský život vposled čerpá svůj smysl? Jak podle C. G. Junga souvisí postoj ke smrti s individuálním procesem? Jak se smysl života a smrti jeví v různých fázích lidského života? Jak souvisí strach ze života se strachem ze smrti?

III. Utrpení a problém jeho smyslu

6. V jakém smyslu je podle Jasperse utrpení mezní situací? V jakých faktických podobách utrpení vystupuje? Co utrpení znamená pro pobývání a jaký postoj k němu pobývání zaujímá? Jaký je autentický postoj k mezní situaci utrpení? Jaký význam může mít utrpení pro existenci? Jak podle G. Marcela souvisí postoj k utrpení s otázkou smyslu či nesmyslu? Jakým způsobem lze podle něj dát vlastnímu utrpení smysl? Jaké postoje lze podle Frankla zaujmout k utrpení. Jak tyto postoje souvisí s různými „hodnotovými možnostmi“? Co jsou „postojové hodnoty“ a jak souvisejí se schopností nést utrpení? Jak Frankl charakterizuje *homo patiens* a jak se podle něj liší od *homo faber*? Z čeho podle Frankla pramení neschopnost moderního člověka přijmout utrpení? Jak chápe Frankl vztah utrpení a životního smyslu? Jakou pozitivní funkci může mít utrpení pro lidskou osobu, resp. existenci? Jak lze podle Frankla transformovat utrpení a udělit mu smysl?

IV. Mezní situace boje: Člověk a válka

7. Jak se podle Jasperse liší mezní situace boje (a viny) od ostatních mezních situací? Jaké podoby boje Jaspers rozlišuje? Jak souvisí boj s pobýváním a jeho požadavky? Jak charakterizuje Jaspers násilný boj? Jak souvisí mezní situace boje s existencí vojenství a armád? V jakém smyslu představuje fenomén vojenství a armád civilizovanou podobu boje a jakými rysy se tento fenomén vyznačuje? Proč podle J.-P. Sartra představuje fenomén vojenství a armád formu lidského odcizení? Jak podle Jasperse souvisí boj s obětí? Jakým způsobem civilizované společnosti omezují boj a násilí a jak se v tom opět ukazuje nevyhnutelnost boje? V jakém smyslu je bojem existenciální komunikace? Jakými způsoby dochází k zastírání mezní situace boje? Jaký je náležitý postoj k mezní situaci boje? Jakým extrémům je přitom třeba se vyhnout?

8. Jak Sartre popisuje vztah člověka a války? Co znamená „bytí-ve-válce“? Za jakých okolností lze odmítat válku? Co znamená „bytí-pro-válku“ a co z toho vyplývá pro postoj člověka k válce? Jaká „zmírňování“ se podle Jasperse uplatňovala v tradičních válkách? Čím se podle něj naopak vyznačují moderní války? S čím souvisí ztráta zmírňujících mezí v moderních válečných konfliktech? Proč Jan Patočka charakterizuje 20. stol. jako válku? Jaký přístup ke skutečnosti se podle něj ve válkách 20. stol. manifestuje? V jakém smyslu je „vědeckotechnické porozumění jsoucnu“ formou sebeodcizení člověka? V čem podle Patočky spočívá původ absence všech zábran typické pro moderní války? Co Patočka rozumí „otřesem frontou“ a v jakém smyslu se podle něj tato zkušenost může stát bodem obratu? Jak tato zkušenost souvisí se svobodou? Co znamená „solidarita otřesených“?

V. Otázka viny

9. V jakém smyslu je mezní situací vina? Jaké jsou tři základní podoby viny jakožto mezní situace a jak souvisejí s pobýváním a existencí? Proč je vina jakožto mezní situace nevyhnutelná? Jakými způsoby dochází k zastírání viny jakožto mezní situace? Jaký je autentický postoj k vině? V čem může mít přijetí viny pozitivní smysl pro existenci? Uveďte základní druhy viny, jak je rozlišuje Jaspers v *Otázce viny*. Podle jakých tří hledisek jsou tyto druhy viny charakterizovány? Charakterizujte podrobně jednotlivé druhy viny. Jaká vina je kolektivní a na čem se tato kolektivní vina/odpovědnost zakládá? Jaké lze a nelze z této viny/odpovědnosti vyvozovat důsledky? Kdo je oprávněn vznášet obvinění a výčitky a jaké jsou jejich meze? Vysvětlete vnitřní souvislost mezi jednotlivými druhy viny.

10. Vyložte Ricoeurovu kritiku Jaspersovy klasifikace druhů viny. Jakým způsobem řeší Ricoeur vztah morální a kriminální viny? Jak koriguje Jaspersovo pojetí politické viny? Jak Ricoeur reinterpretuje Jaspersovu kategorii „metafyzické viny“? Jak a proč Martin Buber kritizuje psychoanalytický přístup k fenoménu viny? Jak Buber charakterizuje „autentický pocit viny“? Co je „existenční vina“ a v čem má svůj základ? Jaké jsou tři sféry usmíření viny? Jak podle Bubera dochází k vyrovnání s vlastní vinou? Proč má moderní člověk obtíže s uznáním skutečnosti viny?

